

Nr 28

Utlåtande i anledning av väckt motion om tillskapande av en ny svensk edition av bibeln.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II: 112 av herr *Ståhl* föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om erforderliga och lämpliga åtgärder för att om möjligt inom rimlig tid tillskapa en ny svensk edition av bibeln, i första rummet av Nya testamentet.

I motionen understrykes den betydelse bibeln har för vårt folk och dess utveckling på skilda områden. En förutsättning för att bibeln skall rätt förstås är emellertid, att språket i den är sådant att innehållet blir begripligt för samtiden. Även från rent litterär synpunkt kan åtskillig kritik resas mot den nu gällande bibelöversättningen.

På initiativ av Missionssällskapet bibeltrogna vänner pågår en översättning av Nya testamentet och redan 1920 års kyrkomöte uttalade sig för en ny bibelöversättning, medan 1957 års kyrkomöte hos Kungl. Maj:t hemställde om en revision av ordförklaringen till 1917 års kyrkobibel. En ny svensk kyrkobibel framstår som ett angeläget önskemål.

Nu gällande kyrkobibel var resultatet av 144 års översättningsarbete, ett exempel som icke manar till efterföljd. Andra vägar kan emellertid, framhåller motionären, tänkas. Det kan exempelvis uppdragas åt ett fåtal enskilda forskare att verkställa en översättning eller ock kan lämpliga personer anlitas för att översätta olika delar av bibeln eller för att genomföra en genomgripande revision av 1917 års edition. Motionären tar icke ställning till vilket sätt som kan vara det lämpligaste men uttalar önskemålet att en översättning verkställs inom rimlig tid och att Nya testamentet färdigställs i första rummet.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från Svenska kyrkans diakonistyrelse, teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund, Nämnden för svensk språkvård och Frikyrkliga samlingskommittén.

D i a k o n i s t y r e l s e n anför bl. a. att frågan icke saknar aktualitet. Nya stora fynd av handskrifter har gjorts och uppfattningen av det nytestamentliga grekiska språket har undergått en nyansering. En del felaktiga översättningar förekommer i 1917 års översättning och i en mängd detaljer har nyare forskning fått fram en annan och definitivt säker innebörd i de nytestamentliga uttrycken. Det viktigaste är dock att det behövs andra över-

sättningsprinciper. 1917 års översättning blev en kompromiss mellan högtidlig ålderdomlighet och vardagsmodernitet. Mycket ofta blev översättningen värdig, där den skulle vara talspråksmässig, och jamsig, där den skulle vara värdig och kraftfull. Styrelsen ifrågasätter emellertid om den rätta tidpunkten för en ny översättning är inne. Förhållandet mellan stat och kyrka är under utredning. Om relationerna dem emellan förändras, kan frågan komma i nytt läge. Dylika och andra skäl talar för ett uppskov. Det finns dessutom anledning förvänta, att kyrkomötet kommer att taga initiativ till en ny översättning och mötets behandling av frågan bör avvaktas. Styrelsen finner därför att några omedelbara åtgärder icke är påkallade.

T e o l o g i s k a f a k u l t e t e n i U p p s a l a framhåller bl. a. att 1917 års översättning i flera hänseenden är otillfredsställande. Den bär uppenbara drag av en gången tids forskningsläge. Den är präglad av en parafraserande stil som ofta leder till felaktiga associationer, medan den tankevärld, som är bibelns egen, icke kommer till sin rätt. Tidpunkten för en ny översättning kan kanske nu sägas vara inne. Den internationella bibelforskningen har efter det första världskriget utfört ett jättearbete, den gamla exegetiska grunden är till stora delar ny, »bibelkritikens» arbetsmetoder användes på ett mera nyanserat sätt och de vetenskapliga hjälpmedlen gör bibelforskaren bättre rustad. I fråga om Gamla testamentet har textfynd, de s. k. Dödhavsrullarna, och arkeologiska fynd ökat förståelsen av den judiska och den kristna tankeutvecklingen. Beträffande Nya testamentet har nya möjligheter öppnats att lära känna den äldsta kristna historien genom källmaterial som påträffats i Palestina och Egypten. På filologiens områden har framsteg gjorts, som visar, att en ny bibelöversättning både är aktuell och nödvändig samt möjlig att åstadkomma.

T e o l o g i s k a f a k u l t e t e n i L u n d framhåller, att det är mycket önskvärt, att en ny bibelöversättning kan åstadkommas. En förutsättning är emellertid, att filologer samt exegeter och andra teologer är beredda att åtaga sig en sådan uppgift. Fakulteten finner det mest ändamålsenligt, om en kommitté finge i uppdrag att undersöka förutsättningarna för genomförande av översättningsarbetet.

N ä m n d e n f ö r s v e n s k s p r å k v å r d anför bl. a. att alla torde vara ense om att bibeln skall vara en levande bok, vars språk förstås utan alltför stora svårigheter. Alltför ofta företagna ändringar skapar emellertid en icke önskvärd osäkerhet.

Moderniseringen av språket i den nuvarande bibelöversättningen måste anses ha skelt med varsamhet. Att med hänsyn till den svenska språkformen nu kräva en helt ny översättning synes icke motiverat, men provöversättningar av valda bibelpartier skulle vara av värde. Därefter kunde bedömas både behovet och möjligheten av en ny översättning.

Till nämndens yttrande finnes fogat ett särskilt yttrande av professor

H. S. Nyberg. Denne framhåller bl. a. att bibeln haft en allmän litterär betydelse som knappast kan överskattas. Det är därför en rimlig fordran, att en översättning i språklig form och rytm hålles på ett plan som litterärt gör originalet rättvisa.

Sakligt sett betecknar 1917 års bibel ett betydande framsteg. Sedan dess har emellertid bibelforskningen icke stått stilla utan tvärtom utmärkts av större framsteg än någonsin tidigare. Många fynd har kommit i dagen. En översyn är därför behövlig, varigenom åtskilliga felaktigheter skulle kunna rättas.

1917 års översättning har främst diskuterats med hänsyn till språkformen. Moderniseringen har ansetts alltför stark. Man ville vara modern, därför är språket nu omodernt och föråldrat.

Professor Nyberg anför vidare att det svenska språkets nuvarande situation och utvecklingsskede icke är gynnsamma för en helt ny bibelöversättning, som kunde ha utsikt att bli bestående. Däremot skulle åtskilligt kunna vinnas genom en översyn, särskilt med sikte på att åstadkomma en uppstramning av stilen.

F r i k y r k l i g a s a m a r b e t s k o m m i t t é n anför bl. a. att 1917 års översättning särskilt i skolan skapar svårigheter genom sin språkdräkt, vilken därför i första hand bör överses. Man bör söka sig fram till ett språk som är på en gång mera lättillgängligt och uttrycksfullt än 1917 års översättning. Översättning av Nya testamentet bör komma i första hand. Kommittén tillstyrker därför åtgärder som kan göra möjligt att inom rimlig tid tillskapa en ny svensk edition av bibeln.

I en vid 1934 års kyrkomöte väckt motion (nr 53) föreslogs en hemställan att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa och för mötet framlägga en reviderad eller överarbetad översättning av Nya testamentet. Motionen avstyrktes av särskilda utskottet (betänkande nr 7/1934) med hänvisning till att så kort tid förflutit sedan 1917 års edition tagits i bruk. Kyrkomötet avtog motionen.

Vid 1951 års kyrkomöte väcktes en motion (nr 50) angående provöversättning av Nya testamentet och Psaltaren. I utskottsutlåtandet över motionen (beredningsutskottets betänkande nr 7/1951) framhölls bl. a. att utvecklingen efter år 1917 inom bibelvetenskapen och språkvetenskapen medfört ganska viktiga förändringar i uppfattningen av de bibliska böckernas innehåll och form. De ökade insikterna borde så långt möjligt göras tillgängliga för hela vårt folk. Utskottet tillstyrkte motionen, som bifölls av kyrkomötet.

Utskottet

Under behandlingen inom utskottet av föreliggande motion har av en särskilt tillkallad sakkunnig, vars uttalanden sammanfattats i en till detta utlåtande fogad bilaga, framhållits bl. a. att önskemålen om en ny bibelöversättning kan grundas på tre skäl.

Sålunda har sedan tillkomsten av 1917 års bibel, huvudsakligen på grund av nya handskriftsfynd, en ändrad syn på grundtexterna framträtt. Vad gäller Nya testamentet har åtskilliga vid skilda tillfällen gjorda papyrusfynd i Egypten och på andra håll — det senaste kända fyndet skedde för omkring två år sedan — ställt betydelsefullt material till textforskningens förfogande. Även beträffande Gamla testamentet har viktiga fynd gjorts, främst i Palestina, Dödahavsrollarna, och i Syrien, Aleppohandskriften.

Ett annat argument för en ny bibelöversättning är att uppfattningen om Nya testamentets språk undergått en viktig nyansering under de senaste årtiondena. Det anses sålunda numera att Nya testamentets språk icke präglas enbart av den på testamentets tid brukade folkliga vardagsgrekiskan utan även har inslag dels av grekiskt litteraturspråk från århundradena närmast före Kristus, dels från israelitiskt-judiskt håll genom påverkan såväl av den grekiska översättning av Gamla testamentet som var de nytestamentliga författarnas bibel som av språket i Palestina på Nya testamentets egen tid, arameiskan. Handskriftsfynden har vidare medfört möjligheter att bättre än tidigare förstå texten.

Ett tredje skäl för en nyöversättning hänför sig till utvecklingen av det svenska språket. I 1917 års bibeledition har man sökt åstadkomma en stil som samtidigt är »värdig bibelstil» och »naturligt talspråk». Av kritiker har anförts dels att stilen är alltför högtidlig och ålderdomlig, dels att den är för modern och vardaglig. I editionen har använts en del ord som övertagits från den äldre översättningen och vissa av dem var redan vid editionens tillkomst mindre vanliga i språkbruket. Sedermera har dessa ord i ännu större utsträckning försvunnit ur det vanliga språket och vidare har många andra ords stilvärde höjts särskilt på grund av ändringarna i poesins ordförråd. Kritiken av språket i 1917 års bibeledition torde i största korthet kunna sammanfattas så att språket alltför ofta brister i kraft och förtätad innehållsrikedom och i enkel vardagsnärlighet — vilka egenskaper däremot anses förefinnas i originalets språk.

Beträffande av kyrkomötet tagna initiativ i förevarande eller närliggande frågor må erinras om att 1951 års möte i framställning till Kungl. Maj:t på i allt väsentligt skäl av ovannämnd art hemställde om vidtagande av åtgärder för att åstadkomma en provöversättning till svenska av Psaltaren och Nya testamentet. Framställningen har icke föranlett någon åtgärd. Det nyligen avslutade biskopsmötet har i ett uttalande hänvisat till 1951 års förslag och tillstyrkt en nyöversättning, främst av Nya testamentet.

De skäl för en ny bibelöversättning som ovan i korthet angivits och som närmare utvecklats i bl. a. motionen, remissyttrandena och bilagan till detta utlåtande är, såvitt utskottet kunnat bedöma, i och för sig beaktansvärda. Det är emellertid uppenbart att ett översättningsarbete av detta slag, även om det begränsas att i första hand avse Nya testamentet, är ett mycket komplicerat och kostnadskrävande företag. Det är icke heller möjligt för utskottet att taga ståndpunkt till frågorna, huruvida en nyöversättning av bibeln eller delar av den f. n. kan eller bör företagas eller i vad mån åtgärder av mera begränsad omfattning — exempelvis en revision eller en översyn — är lämpliga. Utskottet anser sig dock ha funnit tillräckliga skäl för uppfattningen, att frågan bör föras vidare genom en utredning beträffande förutsättningarna för och behovet av en ny översättning av bibeln eller delar av den ävensom beträffande de åtgärder som eljest kan komma i fråga i syfte att inom den nuvarande bibeleditionens ram åstadkomma förbättringar av tolkningen och språkstilen. Vid en sådan undersökning kommer självfallet bl. a. frågorna om de personella resurserna för arbetsuppgifter på detta område och om kostnaderna för olika åtgärder att klarläggas.

Under åberopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motion II: 112 i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till kännä vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 27 april 1961

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Carl Albert Anderson, Nestrup, Uno Olofsson, Lars Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Hellebladh, Tage Johansson och Schött;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Hamrin i Jönköping, Svensson i Kungälv, fru Thunvall, herrar Nilsson i Båstekille, Björkänge, Börjesson i Glömminge, Rask, fru Hörnlund, fru Ekroth, herrar Källstad och Edlund.

*Bilaga***Huvudpunkter av prof. Wifstrands föredragning för allmänna beredningsutskottet**

Om man vill ha en ny bibelöversättning kan man grunda denna önskan inte bara på de brister i 1917 års översättning som då påvisades eller påstods utan väl så mycket på vad man har lärt sig under de mer än 40 åren sedan dess genom fynd och forskningar, och i någon mån också på svenska språkets utveckling sedan seklets början.

Tre slags skäl kan åberopas för en ny översättning.

I. Ändrad syn på grundtexten, huvudsakligen tack vare nya handskriftsfynd. 1917 års översättning utgick från en grundtext som svarade mot den dåtida textforskningens »allmänmening». Men denna ser inte likadan ut numera. De äldsta handskrifterna av Nya testamentets (i fortsättningen skrivet NT) original man förut hade stammade från 300-talet. Nu finns det flera betydligt äldre, tack vare papyrusfynd i Egypten. I dessa fynd ingår stora fragment av nytestamentliga böcker. På 1930-talet kom Chester-Beatty-papyrerna med stora sammanhängande delar av NT, framför allt Paulus' brev och Uppenbarelseboken. Dessa papyrer är skrivna på 200-talet, somliga i början av detta århundrade. För fyra år sedan kom en stor papyrusbok, som nu tillhör Bodenerska biblioteket utanför Genève, med kapitel 1—14 av Johannesevangeliet; den är nedskriven omkring år 200. För två år sedan tillkom ytterligare stora rester av samma papyrusbok med de återstående kapitlen av Johannesevangeliet. Det har ryktats om en stor papyrus med stora delar av Lukasevangeliet, vilken skulle vara ungefär lika gammal som den allra äldsta hittills funna nytestamentliga papyren, som finns i John Rylands bibliotek i Manchester och är skriven omkring år 125 men endast omfattar några få verser.

Även till G(amla) T(estamentet) har det gjorts viktiga fynd, framför allt i Palestina. De utgör en del av de berömda Dödahavsrollarna, funna i grottor år 1947, rester av ett bibliotek som tillhörde en egenartad judisk sekt. Dessa rullar omfattar mycket annat än bibliska texter, men enbart av sådana finns det över 100 större och mindre fragment, samtliga äldre än 100 e. Kr.; särskilt finns det en välbevarad rulle, skriven ungefär år 100 före Kristus, med hela profeten Jesajas hebreiska urtext. Den avviker på många ställen från den gällande hebreiska texten och så är det i än högre grad med resterna av Samuelsböckerna och profeten Jeremia, vilka visa släktskap med den gamla förkristna grekiska översättningen av GT, som man förut har varit ganska misstrogen mot.

Viktigt är också att den sägenomspunna Aleppohandskriften till GT nu skall bli känd och utnyttjad. Man visste att i synagogan i Aleppo i Syrien fanns en värdefull handskrift till hela GT, skriven på 900-talet och försedd

med anteckningar av en berömd skriftlärd. Den hade emellertid svartsjukt undanhållits forskningen. När synagogan hade blivit nedbränd vid ett anti-judiskt upplopp i Aleppo 1947 trodde man länge att handskriften hade gått förlorad, men nu har den dykt upp igen, räddad och välbevarad. Den finns i Jerusalem.

De nya fynden har sedan åstadkommit en viss förskjutning i omdömet om de handskrifter man har haft sedan länge. Beträffande NT har sålunda den berömda vaticanhandskriftens anseende blivit något reducerat.

Många nya läsarter i de nyfunna handskrifterna har visserligen ingen betydelse för en översättning, men det finns många nog som man måste ta hänsyn till.

II. Uppfattningen av NT:s språk har undergått en viktig nyansering under de sista årtiondena. 1917 års översättning stod under starkt intryck av de närmast föregående årtiondenas upptäckter, som hade betytt en starkt förbättrad kunskap i det nytestamentliga språkets art. NT hade förut förefallit isolerat inom sin tids litteratur i språkligt avseende, men denna uppfattning hade ändrats kring senaste sekelskiftet. Papyrusfynden i Egypten, vilka på allvar började observeras på 1880-talet, omfattade ingalunda bara litterära skrifter utan framför allt en mängd grekiska privatbrev, privatdokument och handlingar, kungörelser o. d. Mer och mer som dittills hade varit ensamstående i NT dök upp i papyrerna. Ivriga forskare utnyttjade detta för NT:s del. De menade sig ha funnit nyckeln till hela NT:s språkliga problem; NT:s språk var tidens vardagsgrekiska folkspråk. Dessa forskningar gjorde starkt intryck även på de svenska översättarna. En av deras medarbetare skrev att man »i NT helt enkelt möter dess egen tids vardags-språk».

Men papyrusforskarna gick till överdrift, såsom det ofta sker med pionärer. Man kan nu se att trots de vinster som gjorts genom konfrontationen med papyrernas språk man icke får ignorera två andra viktiga inslag i NT:s språk utom det folkliga vardagsspråket. Sålunda kan konstateras ett litteraturspråkligt inslag från det grekiska litteraturspråk som hade varit rådande under århundradena närmast före Kristus och som det inte finns mycket kvar av. Inom skönlitteraturen hade det just under den nytestamentliga tiden blivit rådande mode att man skulle skriva som de gamla klassiska författarna 300—400 år tidigare, men denna skönlitterära smakriktning har icke haft någon inverkan på NT. Den enda samtida litteratur som i någon mån överensstämmer språkligt med NT är den vetenskapliga. Vidare finns ett inslag från det iraelitiskt-judiska hållet, från GT, vars grekiska översättning var de nytestamentliga författarnas bibel och med sitt ofta hebreiserande uttryckssätt har inverkat på dem, och från språket i Palestina på NT:s egen tid, arameiskan.

Hit kan man också föra att man i många detaljer nu kan bättre förstå

texten på grund av att papyrusfynden och andra fynd fortsatt och forskningen arbetat vidare. Ett par exempel: En liten språklig gåta har lösts i Apostlagärningarna 19: 16, där det gamla ordet för »båda» har kunnat visas betyda »alla» i ett populärt språkbruk på NT:s tid och senare. Johannevangeliet 8: 37 betyder, enligt vad en svensk forskare har visat, icke »mitt ord får icke någon ingång i eder» utan »mitt ord rymmes icke i eder». En viktigare detalj, där bibelkommissionens provisoriska »normalupplagor» hade det riktiga men 1917 års översättare till slut övergick till den äldre, felaktiga översättningen är ordet i bergspredikan »saliga äro de fridsamma» — det sakligt riktiga är »saliga äro de fridsstiftande», de som åstadkomma frid, icke de som personligen är fogliga och inte ställer till bråk.

III. Det sista slaget av skäl står i rätt nära samband med vad som sades om vardagsgrekiskan men gäller svenskan. 1917 års översättning ville åstadkomma på en gång »värdig bibelstil» och »naturligt talspråk». Kritiken mot den säger dels att den är för värdig och ålderdomlig och dels att den är för modern och vardagsmässig och färglös. Men dessa ståndpunkter är icke så motsatta som det kan tyckas. Kritiken för ålderdomlighet och högtidlighet riktas framför allt mot många *enskilda ord*, som 1917 års översättare övertog från den äldre översättningen för att inte allt för mycket sänka värdigheten eller valde för att själva åstadkomma den önskade värdigheten. I sådana fall där *originalet icke har något högtidligt* vore det kanske att överväga både med hänsyn till översättningens trohet och till dess förståelighet att man ersatte dylika ord med andra; »vederfaras», »ljungeld», »näpsa», »tillstädja», »undfå» o. d. De ifrågavarande orden har under mellantiden ännu mer försvunnit ur vanligt språk, och därtill har många andra ords stilvärde höjts, särskilt på grund av ändringarna i poesiens ordförråd.

Å andra sidan kan man med fog säga att i satsers och meningars utgestaltning 1917 års översättning mycket ofta har blivit för lös och ledig, urvattnad, mångordig och slätstruket vardagsmässig, där originalet är märgfullt, koncentrerat, slående och egenartat i formuleringen. Detta gäller särskilt GT:s berättande böcker och inom NT breven. Hos Paulus har man i avsikt att vara tydlig ofta tagit till dubbelt så många ord som aposteln använder, och därvid ibland också fattat sammanhanget fel. Icke sällan blir man ännu bredare och utförligare och därför mattare, som i Romarbrevet 14: 22 eller Filipperbrevet 1: 28, där översättningen använder precis tre gånger så många ord som originalet, medan den äldre översättningen var betydligt kortare och märgfullare, även om den på en liten punkt kan behöva korrigeras. 1917 års edition innebär på åtskilliga sådana ställen en bearbetning i stället för en översättning.

Alltså: 1917 års edition brister alltför ofta dels i kraft och förtätad innehållsrikedom, dels i enkel vardagsnärlighet; båda delarna finns i originalet och låter sig också ofta väl förbinda både där och i en god översättning.